

УДК 336.7

В.В. Крилова, канд. екон. наук, **М.В. Ніконова**, канд. екон. наук,
Національний банк України, м. Київ

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ “БРІДЖ-БАНКІВ” ТА ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЇХ СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті узагальнено світовий досвід створення та здійснення операції “брідж-банк” як механізму закриття банку. Обґрунтовано основні засади створення “брідж-банку” в Україні.

Ключові слова: “брідж-банк”, механізм закриття банку, системи страхування депозитів, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

Постановка проблеми. Світова фінансова криза, з одного боку, виявила, що в Україні практика роботи з проблемними банками є обмеженою та не відповідає світовій, а з іншого – об’єктивно поставила питання щодо необхідності розширення механізмів роботи з проблемними банками. Зокрема, в сучасних умовах особливої актуальності набула проблема застосування в Україні операцій “брідж-банк” як механізму закриття проблемних банків.

На даний час ведеться робота щодо розроблення відповідної законодавчої бази. Перші кроки у цьому напрямі вже здійснено. Так, Законом України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей проведення заходів з фінансового оздоровлення банків” від 24.07.2009 № 1617 [7] було регламентоване застосування операції “санаційний банк”. Статтею 86 Закону України “Про банки і банківську діяльність” визначено загальні засади функціонування санаційного банку. Регламентовані цією статтею засади функціонування санаційного банку цілком відповідають світовій практиці створення та функціонування “брідж-банку”.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Аналіз публікацій Г.Л. Бортнікова [1], В.І. Міщенко, С.О. Шульги [2; 3], М. Хатано [12] та інших дослідників, присвячених застосуванню операції “брідж-банк”, дозволяє констатувати їх переважну зосередженість на дослідженні світового досвіду щодо створення та функціонування “брідж-банків”. Враховуючи це та з огляду на актуальність започаткування в Україні практики застосування операції “брідж-банк”, вкрай важливим є обґрунтування основних засад створення та функціонування такого банку в Україні.

Мета статті – узагальнення світового досвіду щодо використання операції “бідж-банк” та обґрунтування основних засад створення такого банку в Україні.

Виклад основного матеріалу. Поняття “бідж-банк” застосовується для позначення банку, який здійснює тимчасове утримання застрахованих депозитів і працюючих (непроблемних, нетоксичних) активів проблемного банку, який підлягає ліквідації, до моменту їх продажу інвесторам. Кінцевою метою створення та здійснення операції “бідж-банк” є якомога повне задоволення вимог вкладників (кредиторів).

Країною походження операцій “бідж-банк” слід вважати США, де відповідно до Акта про конкурентну рівність у банківському бізнесі (Competitive Equality Banking Act) вперше у світовій практиці в жовтні 1987 р. було засновано такий банк та проведено операцію передавання на його користь працюючих активів та застрахованих зобов’язань проблемного банку.

У *США* повноваженнями щодо створення та функціонування “бідж-банків” наділено Федеральну комісію зі страхування депозитів (далі – ФКСД). Загалом ФКСД заснувала десять “бідж-банків” з метою розв’язання проблеми 114 збанкрутілих банків із загальним обсягом активів 89,9 млрд. дол. США. Протягом 1987-1994 рр. було здійснено 32 операції “бідж-банки” [12].

Слід зазначити, що в США протягом 2008 року¹ з 15 випадків банкрутства банків, щодо 13 з них закриття неплатоспроможних банків здійснювалося з переведенням всіх застрахованих депозитів до фінансово стійких банків, стосовно одного банку – застосовувалась операція “бідж-банк”. Мова йде про IndyMac банк), стосовно ще одного банку (Wachovia) – його реструктуризація без його закриття [11].

З метою подолання наслідків кризи у грудні 1997 року урядом *Кореї* було розроблено заходи, спрямовані на відновлення життєздатності фінансового сектора, зокрема [10, с. 112]: численні агентства зі страхування депозитів були об’єднані в Корейську корпорацію страхування депозитів (Korean Deposit Insurance Company, далі – KDIC), на яку була покладена відповідальність за забезпечення виплат за вкладками збанкрутілих фінансових установ; засновано спеціальний “бідж-банк” (Hanaeum), завданням якого стало поглинання активів і прийняття зобов’язань збанкрутілих торгових банків.

У 2005 році в Кореї також було створено “бідж-банк”, до якого перевели активи та зобов’язання двох ощадних банків, а саме: Arim Mutual Savings Bank, Nanjung Mutual Savings Bank [12].

¹ За станом на 15 жовтня 2008 року.

У **Тайвані** нагляд за діяльністю “бідж-банку” здійснюють Комісія з фінансового нагляду (Financial Supervisory Commission, далі – FSC) та Центральна корпорація страхування депозитів (Central Deposit Insurance Corporation, далі – CDIC) [12]. Однак, незважаючи на наявність розробленого порядку діяльності “бідж-банку”, Тайвань не має практичного досвіду у використанні цього механізму закриття банків.

Роль “бідж-банку” в минулому виконувала CDIC, остання не виступала у ролі власника збанкрутілого банку, не засновувала тимчасової приймаючої установи. Проте CDIC була відповідальною за здійснення банківських операцій та намагалася продати збанкрутілий банк через аукціон [12].

В **Японії** створення “бідж-банків” перебуває у компетенції Корпорації страхування депозитів (Deposit Insurance Corporation of Japan, далі – DICJ). “Бідж-банк” створюється у вигляді дочірньої компанії DICJ. Тривалість функціонування “бідж-банку” становить два роки (з можливою пролонгацією на один рік). Персонал “бідж-банку” становлять переважно співробітники збанкрутілого банку.

Уперше в Японії “бідж-банк” був створений у березні 2002 року, до якого було переведено активи та зобов’язання таких банків, як Ishikawa Bank та Chubu Bank. Слід зауважити, що “бідж-банку” не довелося здійснювати будь-яких операцій збанкрутілих банків, оскільки покупець “бідж-банку” був знайдений вкрай оперативно [12].

Слід зазначити, що протягом 1998-1999 рр. у **Росії** банкрутства зазнала низка банків, зокрема “Інкомбанк”, “Менатеп”, “Мост-банк”, “Онексімбанк банк”, “Російський кредит”, “СБС-Агро”. Стосовно двох з них (“Менатеп” та “Онексім банк”) була застосована операція “бідж-банк” [4]. Так, було створено два “бідж-банки”: “Менатеп – Санкт-Петербург” та “Росбанк”, до яких “були переведені клієнтура та основні проекти” “Менатеп” та “Онексім банк” відповідно [10, с. 112]. Однак зазначені операції не відповідають класичній схемі здійснення операції “бідж-банк”, для якої характерною є участь держави, зокрема, в особі системи страхування депозитів щодо заснування (створення) “бідж-банку”.

В Україні основними засадами створення “бідж-банку” мають бути такі. Насамперед необхідно визначити *орган, уповноважений засновувати та координувати в Україні діяльність “бідж-банків”*. Ми вважаємо, що такі повноваження доцільно регламентувати Фонду гарантування вкладів фізичних осіб в Україні. На захист цієї точки зору зазначимо таке.

У квітні 2008 року на Форумі фінансової стабільності (далі – ФФС) був представлений пакет заходів, спрямованих на підвищення стійкості фінансових ринків. Визнаючи важливість систем захисту

вкладників у підтриманні стабільності національних фінансових систем, зазначений пакет заходів включав розділ, присвячений системам страхування вкладів, що був підготовлений за сприяння Міжнародної асоціації страховиків депозитів (Insurance Association of Deposit Insurers – IADI). При цьому наголошувалося на збільшенні ролі систем страхування депозитів щодо підтримання стабільності національних банківських систем, зокрема, на “важливості ефективних механізмів компенсацій вкладникам для підтримання спокою населення, оскільки вони знижують вірогідність панівного “набігу” на банки та сприяють підтриманню довіри до фінансової системи в цілому” [11].

Враховуючи це та з огляду на світовий досвід, повноваженнями щодо створення “бідж-банків” в Україні доцільно наділити Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі – ФГВФО). На сьогодні ФГВФО діє за принципом так званої “платіжної каси”, тобто його діяльність обмежується виплатою відшкодування за гарантованими вкладами при здійсненні ліквідації банків. Повноваження, якими наділено Фонд, в основному містять у собі збір календарних внесків з банків – учасників системи гарантування вкладів фізичних осіб, розміщення таких внесків та отримання від банків необхідної для здійснення процесу виплат інформації про вклади [5]. З метою регламентації повноважень ФГВФО щодо створення та координації діяльності “бідж-банків” в Україні необхідним є внесення відповідних змін і доповнень до законодавчої бази.

Важливим також є питання щодо закріплення компетенції стосовно *призначення складу керівних органів “бідж-банку”*. При цьому потребують уваги такі аспекти, як склад керівних органів “бідж-банку”, оптимальна кількість співробітників керівних органів.

Слід зауважити, що на сьогодні питання щодо компетенції призначення складу керівних органів “бідж-банку” не знайшло відображення ані в Законі України “Про банки і банківську діяльність”, ані у проекті Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб”. Враховуючи це, вкрай актуальним є внесення відповідних змін і доповнень до законодавчої бази. На нашу думку, з огляду на світовий досвід доцільним є регламентування цих повноважень ФГВФО.

Актуальним також є питання стосовно того, що саме повинно продаватися (передаватися) на користь “бідж-банку”. Вважаємо, що до “бідж-банку” повинні продаватися (передаватися):

- 1) застраховані депозити;
- 2) працюючі активи;
- 3) основні фонди (філії, інформаційні технології, обладнання).

При цьому важливо законодавчо закріпити можливість переходу співробітників збанкрутілого банку до “бідж-банку”. Як свідчить світовий досвід, така практика властива операціям “бідж-банк”.

Слід зауважити, що реалізація існуючого на сьогодні в Україні ризику законодавчої регламентації можливості продажу (передавання) на користь санаційного банку (“бідж-банку”) недіючих (проблемних, поганих, “токсичних”) активів може мати вкрай негативні наслідки.

Операція “бідж-банк” є різновидом методу прямого державного втручання, як і націоналізація проблемних банків. Відповідно до ринкових принципів урегулювання кризи в банківському секторі державне втручання дозволяється лише в тих випадках, коли криза може мати системні наслідки, і лише на обмежений строк.

При застосуванні методів прямого державного втручання завжди постає питання щодо шляхів повернення державних коштів. Якщо націоналізація, як свідчить світова практика, здійснюється на тимчасовій основі, з обов’язковим виходом держави з капіталу банків у майбутньому (строки є різними, залежно від ситуації), то операція “бідж-банк” з самого початку має чітко визначений граничний термін – три роки з можливою пролонгацією ще на один рік. Проте навіть за наявності граничного строку існує ризик зменшення вартості активів “бідж-банку” та переходу клієнтів до інших банків, що негативно позначиться на діяльності “бідж-банку”.

Потребує особливої уваги й питання *визначення статусу “бідж-банку”*. У Законі України “Про банки і банківську діяльність” визначено, що Кабінет Міністрів України за поданням Національного банку України, узгодженим з Комітетом Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності, має право створювати санаційний банк, тобто “бідж-банк”. З огляду на те, що згідно з зазначеним законом Кабінет Міністрів України уповноважений засновувати державні банки в Україні, цілком логічно можна припустити, що “бідж-банк” повинен бути державним.

З огляду на світовий досвід “бідж-банк” – це банк з особливим статусом, яким володіє держава. При цьому питання щодо створення та здійснення операції “бідж-банк” перебуває у компетенції національної системи гарантування вкладів. Враховуючи це, вважаємо за доцільне регламентувати повноваження щодо створення та здійснення операції “бідж-банк” ФГВФО та законодавчо закріпити норму щодо обов’язкової державної форми власності такого банку.

Заслуговує на увагу питання щодо *строку функціонування “бідж-банків”* в Україні. Важливо, щоб рішення про продаж “бідж-банку”

було схвалене в якомога коротші терміни, оскільки існує ризик того, що з часом вартість активів “брідж-банку” може зменшитись, а клієнти можуть перейти до інших банків, що негативно позначиться на діяльності “брідж-банку”.

Виходячи з цього та з огляду на потребу у часі щодо пошуку потенційних покупців (інвесторів), вважаємо за доцільне запровадження дворічного строку функціонування “брідж-банків” в Україні. На нашу думку, такий строк відповідає світовій практиці та є цілком прийнятним для пошуку покупців “брідж-банку”, разом з тим запобігає можливості затягування цього процесу.

Загалом, виходячи з вищевикладеного, можна констатувати, що одним із першочергових завдань щодо започаткування операцій “брідж-банк” в Україні є розроблення відповідної повноцінної законодавчої бази. При цьому вкрай важливим є врахування в ній всіх основних засад створення “брідж-банку” в Україні.

Разом з цим слід зауважити, що безпосереднє здійснення операції “брідж-банк” в Україні є доцільним лише за умов банкрутства великого банку та наявності системного ризику. За відсутності зазначених умов, застосування операції “брідж-банк” не є виправданим, оскільки операція “брідж-банк” є методом державного втручання, останнє згідно з ринковими принципами врегулювання криз у банківському секторі є доцільним лише для запобігання системним наслідкам кризи та застосовується винятково протягом обмеженого строку. Враховуючи це, під час роботи з проблемними банками перевага має надаватися, наприклад, такому механізму закриття проблемного банку, як операція R&A.

Висновки. “Брідж-банк” – це банк, який здійснює тимчасове утримання застрахованих депозитів і працюючих (непроблемних, нетоксичних) активів (до моменту їх продажу інвесторам), що переведені до нього з проблемного банку, який підлягає ліквідації. Кінцева мета створення “брідж-банку” – найбільш повне задоволення вимог вкладників.

Операція “брідж-банк” є різновидом методу прямого державного втручання та має чітко визначений граничний строк її тривалості. Однак існує ризик зменшення вартості активів “брідж-банку” та переходу клієнтів до інших банків.

В Україні основними засадами створення та здійснення операції “брідж-банк” мають бути такі. ФГВФО повинен бути наділений повноваженнями щодо створення та координації діяльності “брідж-банку” в Україні. ФГВФО має бути наділений правом призначення складу

керівних органів “бідж-банку”. До “бідж-банку” повинні продаватися (передаватися):

- 1) застраховані депозити;
- 2) працюючі активи;
- 3) основні фонди (філії, інформаційні технології, обладнання);
- 4) перехід співробітників збанкрутілого банку до “бідж-банку”.

“Бідж-банк” повинен бути банком з особливим статусом, яким володіє держава. Граничний строк функціонування “бідж-банку” повинен становити два роки з можливою пролонгацією ще на один рік. Вкрай важливим є створення повноцінної законодавчої бази щодо “бідж-банку” з урахуванням усіх обґрунтованих засад.

Застосування операції “бідж-банк” в Україні є доцільним лише у випадку банкрутства великого банку та наявності системного ризику, оскільки ця операція є методом державного втручання. Проте актуальним на сьогодні є розроблення повноцінної вітчизняної нормативно-правової бази щодо створення та здійснення операції “бідж-банк”. З огляду на світовий досвід (Тайвань) та враховуючи властиву процедурі розроблення нормативно-правового забезпечення тривалість, доцільно питання щодо законодавчого забезпечення цієї операції вирішувати вже сьогодні. Створення відповідної законодавчої бази створить підґрунтя в Україні для здійснення у майбутньому (в разі потреби) операції “бідж-банк”.

Список літератури

1. Бортніков, Г. Л. Модель перехідного банку (bridge-bank) [Текст] / Г. Л. Бортніков. – С. 10.
2. Міщенко, В. І. Інституційні засади державної підтримки банківського сектору в період кризи [Текст] / В. І. Міщенко, С. О. Шульга // Вісник НБУ. – 2009. – № 8(162). – С. 12–21.
3. Міщенко, В. І. Удосконалення управління проблемними активами банків [Текст] / В. І. Міщенко // Фінанси України. – 2009. – № 10. – С. 43–54.
4. Нигматзянова, А. Бидж-банки [Електронний ресурс] / А. Нигматзянова. – Режим доступу : <http://70.ru/tech/70448-print.html>.
5. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=32484.
6. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей проведення заходів з фінансового оздоровлення банків [Електронний ресурс] : Закон України від 24.07.2009 № 1617. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
8. Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс] : Закон України від 20.09.2001 № 2740-III (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

9. Реформа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб – перспективи та виклики [Текст] // Матеріали Спільного семінару ФГВФО-НБУ-МБРР “Зміцнення Фонду гарантування вкладів в Україні”, м. Київ, 8 грудня 2009.
10. Сравнительный анализ стабилизационных программ 90-х годов / Р. Анчак и др. / под ред. С. Васильева ; Моск. центр Карнеги. – М : Гендальф, 2003. – 447 с.
11. Турбанов, А. В. Ключевые принципы для эффективных систем страхования депозитов и российская система страхования вкладов [Электронный ресурс] / А. В. Турбанов, Н. Н. Евстратенко. – 13 с. – Режим доступа : <http://www.asv.org.ru/agency/appearance/001.doc>.
12. Hatano, M. Bridge Bank Schemes in the Asian Region: Past Experience and Perspectives [Text] M. Hatano // International Conference on Enhancing the Effectiveness of Deposit Insurance Operation, Hanoi March, 2007.

Summary

The foreign experience of set up and realization of “bridge-bank”’s operation is generalised. The main principals of “bridge-bank”’s foundation and function are substantiated.

Отримано 15.09.2010

УДК 336.71:330.36

Г.О. Мірошніченко, аспірантка
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ РІВНОВАЖНОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

У статті вивчається сутність і характеристика багатокритеріальності та багатофакторності системи та подається класифікація факторів, що забезпечують досягнення банківською системою рівноважного стану.

Ключові слова: банківська система, стійкість банківської системи, рівновага банківської системи.

Постановка проблеми. Банківська система є частиною економічної системи і має стратегічне значення для економіки в цілому. Стратегічне значення системи обумовлюється цілями, функціями, а також впливом банківської системи на інші системи. Будь-яке відхилення у банківській системі впливає на інтереси та стан господарюючих суб’єктів економіки і може викликати дестабілізацію в економічному, політичному і соціальному житті суспільства.

До особливостей розвитку економічної системи на сучасному етапі відносять ускладнення соціально-економічних і політичних процесів і пов’язане з цим посилення нестабільності зовнішнього і внутрішнього середовищ, а також умов банківської діяльності. Мінливе середовище